

د کتاب معرفي

مروری بر موافقتنامه‌های صلح (کلمبیا، سریلانکا، ایرلند شمالی و تاجیکستان)

«مروری بر موافقتنامه‌های صلح (کلمبیا، سریلانکا، ایرلند شمالی و تاجیکستان)» یو څېړنیز کتاب دی چې د 1399 کال په غوايي میاشت کې د سولې په چارو کې د دولت وزارت د پالیسیو او پروگرامونو عمومي ریاست تدوین کړی. دغه کتاب په 156 (A5) پاڼو کې اووه څپرکي لري چې عموماً له مقابلو اړخونو سره د کلمبیا، سریلانکا، شمالي آیریلنډ او تاجکستان هېوادونو د سولې د هوکړه‌لیکونو پر څرنگوالي، شرایطو او مواردو بحث پکې شوی، د هر څپرکي تفصیلات یې په لاندې ډول دي:

لومړی څپرکی: په دغه څپرکي کې راغلي موضوعات، د کلمبیا معرفي او د هغې د شخړو تاریخچه، ۱۹۶۰ د باغیانو د خوځښتونو لسیزه، د سیاسي واک د نه‌شتون په اړوند عکس‌العمل، ۱۹۷۰ د نښه‌يي توکو د ډېرېدو لسیزه، ۱۹۸۰ د ملېشو د واک د ډېرېدو لسیزه او ۱۹۹۰ په ښارونو کې د جگړې د سختېدو لسیزه.

دویم څپرکی: په دغه څپرکي کې د کلمبیا د سولې د مذاکراتو لنډیز څېړل شوی او بحث پرې شوی.

درېیم څپرکی: په دغه څپرکي کې راغلي موضوعات؛ کلمبیا د سولې په درشل کې، د باندو په کچه پراخ اصلاحات، ځمکې ته لاس‌رسی او د هغې کارول، د دغه هوکړه‌لیک پایلې، ملي پروگرامونه، خوړو ته د باندېه‌والو خلکو د لاس‌رسي حق د تدریجي تقویت لپاره ځانگړی سیستم او په داسې طریقو سره د پروگرامونو پراختیا چې ساحوي بنسټ لري.

څلورم څپرکی: په دغه څپرکي کې راغلي بحثونه؛ سیاسي مشارکت، سولې ته د رسېدو لپاره دیموکراتیک فرصت، د ټولنیزو خوځښتونو او مظاهره‌کوونکو لپاره تضمینونه، په ټولنیزو رسنیو کې د ښاریانو مشارکت، د ښاریانو څارنه او کنټرول، د دیموکراسۍ د پیاوړتیا او

مشارکتی پروگرامونو جوړولو لپاره پلانونه، د سیاسي مشارکت د پراختیا لپاره اغېزناک اقدامات، د ټاکنو په بهیر کې د مشارکت او رویتیا لپاره اقدامات، د ټاکنو په طریقه او بهیر کې اصلاحات، د دیموکراتیک بهیر پراختیا، سیاسي مشارکت او فرهنگ، د سولې پروسې په پایله کې د ځانگړو انتخاباتي ساحو ټاکنه.

پنځم څپرکی: په دغه څپرکي کې راغلي بحثونه؛ د جگړې ختمول، د قطعي اوربند دوه اړخیز هوکړه لیک، د دښمنیو هېرول او له جگړې لاس اخیستل، د CFHBO او DA دريځونه، څارنه او د تايید میکانیزم، په ساحه کې پرختگونه، امنیت، لوجستیکي چارې، وسله پر ځمکه اېښودل، سیاسي ادغام، اقتصادي او ټولنيز ادغام، د امنیتي تضمینونو او له جنایي ډلو سره د مبارزې هوکړه لیک، د امنیتي تضمینونو لپاره ملي کمیسیون، ځانگړي قضایي واحد، د ملي پولیسو د ځانگړي ځواک تشکیل، د سیاسي مشارکت لپاره هراړخیز امنیتي سیستم، د هېواد په کچه د مؤسسو او اداراتو لپاره بشپړ امنیتي او ساتندوی پلان، د جنایي مؤسسو لپاره د ممانعت او څارنې میکانیزم، د درې اړخیزې څارنې لپاره ملي میکانیزم او د خصوصي امنیت او څېړنيزو خدمتونو کتنه، د اداري فساد د مخنیوي او مبارزې مقیاسونه.

شپږم څپرکی: په دغه څپرکي کې راغلي بحثونه؛ د ناقانونه نشه یي توکو د ستونزې لپاره حل لاره موندل، د ناقانونه نشه یي توکو د تولیدي محصولاتو ستونزه حلول، د نشه یي توکو ناقانونه استفاده او د ناقانونه نشه یي توکو د تولید او تجارت لپاره حل لاره موندل دي.

اووم څپرکی: په دغه څپرکي کې راغلي موضوعات؛ د جگړې پر قربانیانو هوکړه، د حقیقت موندنې هراړخیز سیستم، د عدالت او جگړې ته د نه ستنېدو سیستم او میکانیزمونه، د حقیقت موندنې کمیسیون، گډ ژوند او جگړې ته بیا نه ستنېدل، د کمیسیون موخې، د سولې لپاره ځانگړي حقوقي واکونه، د سولې راوستو په موخه د جنګي غرامت په اړه هراړخیز اقدامات، نه بدلېدونکي تضمینونه او د پراختیا لپاره ژمنه، د بشري حقونو درناوی او تضمین دي.

اتم څپرکی: په دغه څپرکي کې راغلي موضوعات؛ د سولې هوکړه لیک پر عملي کېدو د ډاډمنېدو میکانیزمونه، اجرائي او څارندوی کمیسیون، له سیمه ییزو سرچینو سره په ملتیا د هوکړې د عملي کولو ترکیبي اقدامات، نور اقدامات، عمومي تايیدنامه، د سریلانکا د اوربند هوکړه لیک، د سریلانکا تاریخچه، د سریلانکا داخلي جگړه، د سریلانکا د دیموکراتیک سوسیالیستي جمهوریت او آزادي بښونکو تاملیل پړانگانو تر منځ د اوربند هوکړه لیک، لومړۍ ماده؛ د اوربند طریقې، پوځي عملیات، د ځواکونو جدایي، د حرکت آزادي، دویمه ماده؛ د عادي ژوند لپاره اقدامات، درېیمه ماده؛ د څارنې ماموریت، الف ضمیمه، د کالیو لېست، ډیزل او پترول، سمنټ، درېیمه برخه؛ د شمالي آیریلنډ د سولې هوکړه لیک، د شمالي آیریلنډ تاریخچه، په شمالي آیریلنډ کې د اختلافاتو ریښه، شمالي آیریلنډ ته د بریتانیا د پوځ د ور لېرلو څرنگوالی، د سولې د مذاکراتو د پیل څرنگوالی، پایله، د شمالي آیریلنډ د هوکړه لیک متن، د ملاتړ اعلان، د اساسي قانون اړوند موضوعات، د بریتانیا په قوانینو کې د ادغام پروگرامونه، ب ضمیمه، د اساسي قانون د اصلاح لپاره د آیریلنډي دولت د قانون مسوده، دویمه ماده، 2 پروگرام، په شمالي آیریلنډ کې دیموکراتیک بنسټونه، مجمع، ساتنه (صیانت)، د مجمع عملیات، اجرائي ځواک، له نورو بنسټونو سره اړیکې، انتقالی ترتیبات، الف ضمیمه؛ د دفتر ژمنه، د وزیرانو آئین نامه، د وزیرانو شورا، د شمالي آیریلنډ ښاري

خدمتونه آیرلندي ښاري خدمتونه، ضميمه، درېيم څپرکي؛ د برېتانيا/آيرلنډ شورا، د برېتانيا او آيرلنډ د ارزونې گډه مجمع، حقوق، خونديتوب او برابر فرصتونه، بشري حقونه، د برېتانيا قانون جوړونه، په شمالي آيرلنډ کې نوي بنسټونه، د آيرلنډ د حکومت بالمقابل اقدامات، گډه کمېټه، پخلاينه او د تاوتریخوالي قربانيان، ټولنيز، اقتصادي او فرهنگي مسائل، بې وسله کول، امنيت، قانون او عدالت، الف ضميمه؛ د شمالي آيرلنډ لپاره د قوانينو تنفيذ، ب ضميمه؛ د جنایي عدالت د سيستم بياکتنه، زندانيان، څلورمه برخه؛ د تاجکستان د سولې هوکړه لیک، د تاجکستان تاريخچه، د تاجکستان داخلي جگړه، د تاجکستان د سولې هوکړه لیک، ضميمې، د ملي پخلاينې د کميسيون اساس نامه، عمومي تدارکات؛ د ملي پخلاينې کميسيون د اصلي توابعو او قدرتونو د پروتوکول په اړه اضافي پروتوکول، هغه گډه اعلاميه چې د ۱۹۹۷ د فبرورۍ پر ۲۱ مه د ايران د اسلامي جمهوريت په مشهد کې صادره شوې ده، د تاجکستان د جمهوري حکومت د استازو او د تاجکستان د مخالفو ځواکونو د اتحاد تر منځ گډه بيانیه چې د تاجکانو تر منځ د خبرو اترو په پايله کې د ۱۹۹۷ کال د مارچ پر ۸ مه په مسکو کې ورکړل شوه، د پوځي مسائلو تړون، د تاجکستان د کډوالو اړوند پروتوکول چې د ۱۹۹۷ زېږديز کال د فبرورۍ پر ۱۳ مه نېټه په تهران کې لاس ليک شو.

په پای کې مو د دغه کتاب پايله پر دې پوهوي چې تاوتریخوالي او شخړې چې له دننه څخه څېړل کېږي او تحليلېږي، د بيروني اړخ په نسبت څو برابره پېچلې دي. د شخړو د حلولو شوني کول ځواک، طرحې او ايډي، وخت او بودیجې ته اړتيا لري چې د کلمبیا، سريلانکا، شمالي آيرلنډ او تاجکستان د سولې هوکړه لیکونه د وسله والو شخړو د ختمولو او سولې ته د رسېدو لپاره د هېوادونو د دوامدارو هڅو ښې بېلگې دي. دغه هوکړه لیکونه د افغانستان د سولې د مذاکراتو د بريالي کېدو د امکان، انگېزې رامنځته کېدو، سولې ته د رسېدو لپاره د ژمنو او نويو ایدو طرحه کولو لپاره ښې بېلگې وړاندې کوي. د دغو هېوادونو د سولې د مذاکراتو جريان د جگړې له سختېدو او سياسي او اقتصادي فشارونو سره مل و چې د مذاکراتو له هر ځل ناکامېدو سره به تاوتریخوالی ډېرېده او وسله والې جگړې به کېدې. د کلمبیا، سريلانکا، شمالي آيرلنډ او تاجکستان د سولې مذاکراتو د اهميت وړ نور ټکي دا دي چې په دغو هوکړه لیکونو کې د نشه يي توکو د ننګونو ختمولو، د وسلو د ناقانونه تجارت لپاره د حل لارې موندلو، له جنایي ډلو سره د مبارزې، د بدیل معيشت د رامنځته کولو، د جگړې د قربانيانو د مسئلې، د متوازنې پراختيا لپاره د زمينې برابرولو او د جگړې د زيانونو لپاره د پروگرامونو په موخه گډې هڅې درج شوې دي.